

Л. Юркевич.

Національне жите і кляси.

(Продовжене.)

Розуміть ся культурно-національна діяльність буржуазії поневоленого народу має велике суспільне значення, вона розгонить мраку феодальних часів і впливає в жили народу свіжо крив капіталістичної культури.

Гляньте-бо, яку завзяту боротьбу провадить сучасне буржуазне українство з "чорносотенством", як захоплено боронить необхідність демократизації освіти і політичного життя.

Обстоючи отже вимоги реформ дійсно необхідних для того, щоб капіталістичний порядок цілком розвинувся і запанував серед українського народу, український буржуазний рух має перед собою на цьому ґрунті таке широке поле діяльності, що він зовсім забуває про своє клясове походження, впадає в шевного рода самозакоханість і рекламує себе "вундеркіндом" (дитиною—чудом) демократизму.

Українське письменство переповнене "мотивами правди", воно "ніколи не вихвалало кривди і насильства" — таку безсоромну неправду проголошують українські буржуазні письменники.

Ім починає здаватися навіть, що саме українське слово, по своїй природі нічого крім правди і широконародних інтересів виявляти не може. Виходячи з цього п. Єфремов робить, між іншим такий загальний висновок: "Тільки письменство, лише він, близьке народом мовою й наскрізь переняте його інтересами — а одної від других не можна відлучити — буде справді народним". (Історія українського письменства).

Коли згодити ся з цим, вийде, що література майже всього світа перенята народними інтересами, бо більшість її писана народною мовою. Але яка тоді різниця між тезою Єфремова і словами гоголівського козака, котрий так був закоханий в українські галушки, що йому здавалось ніби: "всі святі і угодники божи їли галушки"?

Однак, коли застосувати міркування Єфремова тільки до української мови, котра ніби має та надивичайну рису, що її "не можна відлучити" від інтересів народних українських мас, то й тоді вони будуть дуже неправильні і свідчать тільки про намір прикрити основну однакову всякого національного відродження, як рух ріжних і всіх кляс суспільства, а не якоїсь фантастичної "поза—клясової інтелігенції".

Клясові противництва виявляють себе скрізь, виявляють се бе і в національному русі і кожна кляса, як в політичному житті, змагає в національному відродженні здійснити свій суспільний ідеал. Коли отже буржуазні політики національно поневоленого народу представляють народним масам національне визволення, як щось веселасяче — вони дурять їх, вони, як той предок Рильського, "піснями" про національну волю відвертають народну увагу від клясового поневолення і соціальної неправди.

У нас — на Україні російський — українська буржуазна політика ще не виявила ся як слід і ще не зазначила ся у нас добре різниця між нею і політикою українського робітництва.

В Галичині-ж, де українське суспільне жите розвинулось далеко ширше і клясові противництва почуваються ся більше, там і українська буржуазна політика значно яскравіша. Не так, між іншим, давно відомий буковинський посол Василько заявив в віденському парламенті від імені галицьких і буковинських націоналдемократів і радикалів (слухайте п. Єфремов!) — словом від всіх українських буржуазних партій, що вони йдуть рука в руку з буржуазними партіями всього світа.

Минулого року відомий австрійський соціал-демократичний посол Гнат Дашинський виступив в Відні з дуже цікавою статтю, котрій дав заголовок "Українська легенда". Легендою назвав він український "демократизм", котрий на його слуху думку, є тепер тільки казкою, і що українські ліберальні партії провадять політику, виходячи не з народних інтересів, а з інтересів підстаючої української буржуазної кляси.

В сій справі забрав слово в ряді статей орган галицького українського міщанства "Діло" і заявив, що українські політики дійсно не можуть вже задовольнятися колишнім "народолюбством" і що вони "всі" кляси суспільства взяли тепер під свою опіку. "Діло" окрім того зазначило тоді, що коли соціалдемократи стоять на ґрунті клясового еґоїзму, то українська національна політика, переймаючи силу еґоїзму у соціалдемократів, повинна виходити з національного еґоїзму.

І так "національний еґоїзм" — се те, що повинно заступити "еґоїзм клясовий". Кляси отже повинні бути альтруїстичні, а нація в цілому еґоїстична се-то їй належить забути про свої внутрішні "шлункові" суперечки, одірватися від своїх клясових питань і в одностайному захваті піти до позаклясового ідеалу національної волі.

Ми українські марксісти також надаємо дуже велике значення вільному розвитку національної культури, але чи-ж справді вона поступає силою "національного еґоїзму" се-то силою національного "духа" і "ідей"?

Цікаві дотичні сього погляду відомого покійного марксіста Ляфарга. "Людина, пише Ляфарг, живе серед двох оточень (milieux): оточення космічного або природного і оточення економічного або штучного. Се останнє витворила людська культура. Від подвійного впливу цих оточень залежить розвиток людини і її суспільства... Сі оточення — природне і штучне — не нерухомі, вони завше змінюються ся. Однак оточення космічне розвивається ся помалу, йому потрібні тисячі років, щоб з ним стали ся якісь значні зміни: через се власне зьвірі і рослини здають ся нам нерухомими, що вони з'явилися і розвинулися тільки серед природного оточення. Але оточення штучне розвивається ся швидко і через се людська історія рухається так скоро і так ріжнородно."

Нації, пише далі Ляфарг, утворили ся в природному оточенню" се-то через ріжнорідність природного оточення, але "людська історія іде вперед тільки силою розвитку економічного або штучного оточення".

Я прошу читача ще раз перечитати неведені слова і добре їх збагнути.

Нації отже, думає слухач Ляфарг, позстали через ріжність в природному оточенню, серед котрого живуть люди. (Природне оточення се — склад землі, віддалення її від екватора, піднесення її по-над рівень моря, біг вод, котрі її орошують, кількість дощів, котрі вона приймає, кількість сонячного тепла, котре вона зберігає і т. д.). Богато людей думає, що з розвитком сьвіттового капіталістичного господарства нації, зв'язані в одне ціле мільонами хазяйських ниток, врешті зникнуть і людськість перетвориться в одноманітну культурну масу. Однак думає ся не має під собою жадних підстав, бо капіталізм і взагалі всяке людське господарство, яке-б досконаліше воно не було, не може знищити ріжність в природному оточенню. Господарство людське не в силі зробити з земної кулі рівну перелічку, котру однаково буде отримувати сонце і по всіх кутках котрої витворить ся однакове "природне оточення".

І тому поки наша земля лишається ся такою, якою вона є, поки природа і клімат ріжнородні на нашій планеті, доти не зникнуть національні відмінні у її населення.

І сі відмінні були-б такі сталі догнотривали, як і породи у зьвірів, як-би люди не мали своєї соціальної організації, як-би вони не здобули ся на средства виробництва, котрі, як пара рухає машинною, так і вони рухають людську історію. "Історія

*) Не всі з них, з рештою, такі заслплені. Приміром Франко в його "Нарисі історії українсько-руської літератури" пише так: "Квітка так само як і Гулак-Артемівський стояв на тій ідейній основі, що панщина — стан цілком оправданий, при якому можливе щасливе жите селянина, коли тільки він має доброго пана".

людська, каже Ляфарг, іде вперед тільки силою розвитку економічного або штучного оточення". (Економічне або штучне оточення се — економічні, соціальні, політичні і юридичні інституції, традиції, звичаї, норми і мораль, громадська думка і опінія, релігія література, мистецтво, філософія, наука і т. д. та спосіб виробництва і обміну, як основа всього поперднього). Економічне оточення (Ляфарг називає його ще "соціальним"), котре розвивається ся не зрівняно швидче оточення природного воно є рухомою силою і розвитку національним культурам се-то відзеркалює в них суспільні клясові інтереси, ріжності і противництва.

Національні відродження поневоленних народів становлять отже тільки нову форму розвитку капіталізму на Сході Європи.

Ми добре розуміємо, що всі кляси поневоленої нації повинні виявити національно-культурну самодіяльність, коли хотять позбутися денационалізації і створити свою національну культуру і хай ми назвемо таке змагання грубим і важким виразом "національний еґоїзм". Але приймаємо ми сей вираз на хвилину і тільки для того, щобі зараз-же зазначити, що робітнича думка не може бачити протилежності між "національним еґоїзмом" і (вжемо другого важкого буржуазного виразу) "еґоїзмом клясовим", бо "національний еґоїзм" не може бути нічим іншим, згідно з робітничою наукою, як тільки висловом клясових інтересів тих кляс, з котрих складається ся поневолена во-скресюча нація.

Але лишим буржуазному письменству вирази національного і клясового еґоїзм, бо тільки буржуазні національно-клясові інтереси можуть бути названі "еґоїстичними", через те, що вони кінєць-кінєць протилежні до добра і інтересів суспільства в цілому.

Робітничі клясові інтереси тим на щасте відріжняють ся від буржуазних, що вони не тільки не йдуть проти суспільства, а навпаки, здійснене їх рятєє його від страждань і мук, котримі повне тепер людське жите. Робітництво не має чого соромити ся своїх клясових інтересів, бо в них еґоїзм нерозривно сплітається ся з альтруїзмом. Робітництво нікого не визискує, нікого не ґнітить і тому його "еґоїстичне" бажанє знищити визиск в суспільстві є, розуміється, одночасно високо альтруїстичним завданням.

Так само і в національному рухові. Сьвідоме робітництво приєднується ся до нього як кляса,